ՇԱԲԱԹԱԳԻՐԵՐԻ ԳԻՆԸ.
Տարեկան գինն է 5 ռուբլի փոստի ծախսով։ Ստանալագրելու համար՝ Մի քանի իսաց Թիֆլիսի գրագրի Նամակ Պարկիսիից։ Նամակ խմբագրին։ Դեպքին գրագիր — Ա. Ս. տանալու։ Ամենայն Պարկիսիանց։ — Ֆ. Ի. Ի. Ի. ։

ԹԵՐԹԱԿ

ՑԱՑԱՍԱՐԱՐՈՒԹԻԱՆ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ.
Փոստատարությունն տալել տուողը պիտի վճարէ 10 Հասարակ տառի համար 1 կոպեկի արժանի։ Յայտարարությունները տպվիսին հայերէն, թուրքերէն, պարսերէն, ֆրանսիական, գերմանական և թուրքերէն։

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ԳԱՂԱՓԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹԱԳԻՐԵՐ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ինչ ենք պահանջում թատերից։— ներքին տեսութիւն։ Հայ գրական գիրարար։ Մի քանի խօսք Թիֆլիսի օրագրի վրա։ Նամակ Պարկիսիից։ Նամակ խմբագրին։ Դեպքին գրագիր — Ա. Ս. տանալու։ Ամենայն Պարկիսիանց։ խոսակցություն։ Նամակ Պարկիսիանց։ — Ֆ. Ի. Ի. Ի. ։

ԻՆՉ ԵՆՔ ՊԱՀԱՆՋՈՒՄ ԹԱՏԵՐՈՆԻՑ

Ինչ միջոցով կարելի է ժողովրդին կարդալ սովորեցնել, ինչ միջոցով կարելի է նրան ընտրությունել մտաւոր կեանքին, երբ նա տգիտություն չունի մտաւոր կեանքով ապրելու։

Հայերը կարդալ չեն իմանում և ընթերցանության օգուտը չեն հասկանում...։ Ա. ազգությունից նրանց ամենալաւ լեզուներ, ամենարնոր գրքերի արժանաւորութիւնը,—բայց երբեմն փոքր կը լինի կարդացողների մասը, համեմատելով ժողովրդի մեծ մասի գիտնալու, որին բոլորովին մատչելի է ընթերցանությունը։ Ինչպես որը ընտրեցած չէ ենթադրանել իր մտաւոր ցաւերը, ապարդ մարերը ըմբռնելու համար։

Ամբոխին, ժողովրդի մեծ մասին մի որ է միջոց հասկացնելու համար, հարկաւոր է ենթադրել նրանց։

Տգիտ խոսքը ըմբռնելու համար առնել մեծ ուժ է և հարկաւոր է կրթութեան ոլորտի տարածումներին հասած լինելու։ Տգիտ ազգից մտաւորապես շահվելու համար, որպես պիտի արդէն պատրաստած լինի անց ուրիշի օգնությունն, ապանց արտաքին ազդեցությունն, այս կամ այն բաները ըմբռնելու։ Նրան քիներու, նա պիտի մտաւոր զարգացման յայտնի աստիճանին հասած լինի...

Բայց ամբոխը, ժողովրդի մեծ մասը, որ կամ կարդալ չը գիտէ, որովհետև ուսումնարանում չէ եղել, որ գուցէ գիտէ կարդալ, բայց այնքան զարգացած չէ, որ քիներ, հասկանալ կարգացածը, կենդրոնացնի իր միտքը ընթերցանության մէջ, կամ որ անտեսական կողմից ապահոված չը լինելով, ժամանակ չունի կարդալու։— ժողովրդի ոգի մասի մտաւոր կեանքի վերա ազդեցություն ունենալու համար, պէտք է նրա մարդիկի արտաքին զգայարանների վերա ազդել, պէտք է նրան այն տեսակ մեկ առաջարկել մի որ, որ նա իր աչքերով տեսնի, կամ իր ականջներով լսի...

Այդ տեսակ առներին մէջ, որը ժողովրդի մեծ մասն են կազմում ամեն տեղ, երբու միջոց կայ մտաւոր կեանքը զարթեցնելու,— այն է իրանց մայրենի լեզվով, իրանց համար հասկանալի լեզվով, մի կողմից հասարակական գաղափարներ, մեկ կողմից թատերական գաղափարներ։

Եթէ հասարակական գասախոսութիւն անելու, կամ թատերական գրվածք ներկայացնելու ժամանակ մենք պիտի այդ ազգա, անգրագիտ, անուս, շատ լսողվող, շատ զրաւվող ժողովրդի անդիրի մասը մեր աչքի առաջ ունենանք,—ուրեմն մեզան զգոյշ պիտի լինենք նրանց ընտրությունն մէջ...Որքան զգոյշ պիտի լինենք, որ չառաջարկենք ամբոխին միայն նրա հետաքրքրությունն զգացմունքին և փառ կրքերին նպաստող մարերը և անասարանները, չը մոռնենք նրա մէջ վեհասիրտ ուղղությունը, այլ առաջի ժողովրդին զգացմունքների և հասարակական երևոյթների խոր և խղճմտաբար կերպով քննված գաղափարները...

Որքան զգոյշ պիտի լինենք, մոռանալով, որ թատերը և հասարակական գասախոսությունը գասնում են սարքական ուսումնարան այն մարդիկների համար, որը ոչ ուսումնարանում են եղել, ոչ կարդալ սովոր են...

Այդ դրությունն մէջն է ամեն երկրի ամբոխը, այդ է ամեն տեղ ժողովրդական թատրոնի և ժողովրդական հասարակական գասերի դերը։

Բայց հայ հասարակության հանգամանքները, մեր կարծիքով ասելի բազարդեալ են, մեր հասարակության մէջ թատրոնի խնդիրը ասելի ընդարձակ է։

Մեկանում երևում ասեակ գասերի մարդիկ կան, որը զուրկ են իրանց մայրենի լեզուն ուսումից։ Մենք սարքին, ազգաս գասէ որ թեև իր բարբառով խոսում է, բայց չէ կարդալ կարդալ, ուրեմն զուրկ է մեռում իր հարենասիրների մեջ գասերի գրությունն ճիշտ ծանօթությունից,—մեռած հարևաններն են, որը իրանց մայրենի լեզվով ոչ գրել, ոչ կարդալ են սովորում, ուստի զուրկ են մեռում իրանց հայրենակիցների սարքն գասերի կեանքի և գրությունն ծանօթությունից։ Մեր հարևանները կամ չը գիտեն հայերէն, կամ չեն ուզում սովորել այդ լեզու, խոսությունամար արգելով և իրանց երեխաներին իրանց մայրենի լեզվի ուսումը։ Այդպիսով նրանք հեռու են մեռում հայ հասարակության մեջ գասերից, չեն հասկանում նրանց, չեն հետաքրքրվում նրանց գրությունն ու վիճակով. չմոռանալով լեզուն, որ մարդիկների համար հասարակական յարաբերությունների մի ճանապարհ,—նրանք չեն էլ կարող իրանց հայրենակիցների անուսնական և բարոյական ամենանսեղծագործ պիտույրը հասկանալ։

Մեր հասարակության երկու ծայրերը՝ աշխատող ամբոխը մի կողմից, և հարուստ գասը մեռ կողմից՝ գրել ու կարդալ չը գիտեն...երբու կողմերի վերա էլ, մի միջոց կայ ազդելու, այն է բնական ներքայացումներով և հասարակական գասերով բնութագրել նրանց մտաւոր կեանքին, ուրեմն և ընտրեցությունները, ազդելով նախ և առաջ նրանց աչքերի և ականջների վերա, նրանց մարմնի արտաքին զգայարանների վերա, և մի և նոյն ժամանակ նրանց միմեանց ծանոթացնելով։

Մեր կարծիքով, մեր բեմական արհեստի պաշտաւոր պիտի լինի՝ այնպիսի գրվածներ մեզ ներքայացնել, որը մի կողմից ծանօթացնեին սարքին գասը մեր հասարակությանն մեռ գասերի հետ,—և մեռ կողմից որը ծանօթացնեին մեր հարևանությանն հետ։

ՆԵՐԲԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ-ՎՐԱՑ ԳԻՐԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

Ինչպես մենք անցեալ համարում լրեցինք, Թիֆլիսի Գիւղատնտեսական ընկերության յունվարի 13-նամակ առաջարկվեցաւ գոհար Գրիգոր Արծրունեան մշակել մի նախապատի հայերեաց գիրքերի լրագիր միացած խմբագրության կազմակերպության վերա։ Յունվարի 15 ին պ. Արծրունին ներքայացրեց իր կարծիքը գրաւոր կերպով ընկերության խոր նիստին։

Ուշերորդ հենց համարում ծանօթացնել։

թող հանձնեմ
պատիզ կարեմ
թաք չը մնանեմ

♂

Բայց ուրիշ բան է, եթէ ասեմ, թէ՝—սիրաարբեաց եմ իսկ սիրաարբությունն բոլորական տարածա տպատրությունից չէ առաջացել, այլ երկար ժամանակաւոր խորը տպատրությունների հետևանք է...Իսկ սիրաւոնն անուանումն Թիֆլիզ որը հրաչալի գեղեցիկ է, բայց որը ունի գեղեցիկ երեւում ինձ նա մանուանդ այն ժամանակ երբ—ամենեին չեմ նայում նրա վերա...

Նոր հրատարակ, նոր տարու սահիմով իմ այդ սիրականի պատկերը քաջել սուրբ։ Ամբողջ գիրքը նմանեմէ մի կարգիկ, որ չատ բան սովորում է, ուանոց մի բան հասկանալու...իսկ եթէ գանագանի կողմերից նայենք Թիֆլիզին, այն ժամանակ, հարաբերց և հիմնանում է—մի գեղեցիկ անտառի, որի մէջը բիրտաբար գեղանիներ կան։ Եվ գեղանիներից կարելի է փառաւոր կարաղան պատրաստել մի յուսաւորաւոր հասարակությունն հասարակությունն համար...։ Բայց եթէ նայենք Թիֆլիզին արեւելեան և արեւմտեան կողմից, այն ժամանակ նմանում է—մարդու ականջին՝ որոնցից առաջինը՝ (արեւելեան կողմը) չատ մեծ ծակ ունենալով՝ չատ քամիներ է ընդունում իր մէջ, իսկ երկրորդը՝ (արեւմտեանը) չատ նեղ լինելով—ոչ մի ճչմարտություն չի կարողանում լսել...

* * *

Որովհետև չի կարողանում լսել, նա էլ անճարաբանի երևոյթների խոր և խղճմտաբար կերպով քննված գաղափարները...

Որքան զգոյշ պիտի լինենք, մոռանալով, որ թատրոնը և հասարակական գասախոսությունը գասնում են սարքական ուսումնարան այն մարդիկների համար, որը ոչ ուսումնարանում են եղել, ոչ կարդալ սովոր են...

Այդ դրությունն մէջն է ամեն երկրի ամբոխը, այդ է ամեն տեղ ժողովրդական թատրոնի և ժողովրդական հասարակական գասերի դերը։

Բայց հայ հասարակության հանգամանքները, մեր կարծիքով ասելի բազարդեալ են, մեր հասարակության մէջ թատրոնի խնդիրը ասելի ընդարձակ է։

Մեկանում երևում ասեակ գասերի մարդիկ կան, որը զուրկ են իրանց մայրենի լեզուն ուսումից։ Մենք սարքին, ազգաս գասէ որ թեև իր բարբառով խոսում է, բայց չէ կարդալ կարդալ, ուրեմն զուրկ է մեռում իր հարենասիրների մեջ գասերի գրությունն ճիշտ ծանօթությունից,—մեռած հարևաններն են, որը իրանց մայրենի լեզվով ոչ գրել, ոչ կարդալ են սովորում, ուստի զուրկ են մեռում իրանց հայրենակիցների սարքն գասերի կեանքի և գրությունն ծանօթությունից։ Մեր հարևանները կամ չը գիտեն հայերէն, կամ չեն ուզում սովորել այդ լեզու, խոսությունամար արգելով և իրանց երեխաներին իրանց մայրենի լեզվի ուսումը։ Այդպիսով նրանք հեռու են մեռում հայ հասարակության մեջ գասերից, չեն հասկանում նրանց, չեն հետաքրքրվում նրանց գրությունն ու վիճակով. չմոռանալով լեզուն, որ մարդիկների համար հասարակական յարաբերությունների մի ճանապարհ,—նրանք չեն էլ կարող իրանց հայրենակիցների անուսնական և բարոյական ամենանսեղծագործ պիտույրը հասկանալ։

Մեր հասարակության երկու ծայրերը՝ աշխատող ամբոխը մի կողմից, և հարուստ գասը մեռ կողմից՝ գրել ու կարդալ չը գիտեն...երբու կողմերի վերա էլ, մի միջոց կայ ազդելու, այն է բնական ներքայացումներով և հասարակական գասերով բնութագրել նրանց մտաւոր կեանքին, ուրեմն և ընտրեցությունները, ազդելով նախ և առաջ նրանց աչքերի և ականջների վերա, նրանց մարմնի արտաքին զգայարանների վերա, և մի և նոյն ժամանակ նրանց միմեանց ծանոթացնելով։

Մեր կարծիքով, մեր բեմական արհեստի պաշտաւոր պիտի լինի՝ այնպիսի գրվածներ մեզ ներքայացնել, որը մի կողմից ծանօթացնեին սարքին գասը մեր հասարակությանն մեռ գասերի հետ,—և մեռ կողմից որը ծանօթացնեին մեր հարևանությանն հետ։

ՀԱՅ-ՎՐԱՑ ԳԻՐԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

Ինչպես մենք անցեալ համարում լրեցինք, Թիֆլիսի Գիւղատնտեսական ընկերության յունվարի 13-նամակ առաջարկվեցաւ գոհար Գրիգոր Արծրունեան մշակել մի նախապատի հայերեաց գիրքերի լրագիր միացած խմբագրության կազմակերպության վերա։ Յունվարի 15 ին պ. Արծրունին ներքայացրեց իր կարծիքը գրաւոր կերպով ընկերության խոր նիստին։

Ուշերորդ հենց համարում ծանօթացնել։

Մեր հասարակության երկու ծայրերը՝ աշխատող ամբոխը մի կողմից, և հարուստ գասը մեռ կողմից՝ գրել ու կարդալ չը գիտեն...երբու կողմերի վերա էլ, մի միջոց կայ ազդելու, այն է բնական ներքայացումներով և հասարակական գասերով բնութագրել նրանց մտաւոր կեանքին, ուրեմն և ընտրեցությունները, ազդելով նախ և առաջ նրանց աչքերի և ականջների վերա, նրանց մարմնի արտաքին զգայարանների վերա, և մի և նոյն ժամանակ նրանց միմեանց ծանոթացնելով։

Մեր կարծիքով, մեր բեմական արհեստի պաշտաւոր պիտի լինի՝ այնպիսի գրվածներ մեզ ներքայացնել, որը մի կողմից ծանօթացնեին սարքին գասը մեր հասարակությանն մեռ գասերի հետ,—և մեռ կողմից որը ծանօթացնեին մեր հարևանությանն հետ։

ՖԷԼԻԼԻՏՈՆ

Սուտ են ասում թէ հա մեռել եմ։—Ես միայն պատրաստ եմ։—Միթանոնս պատիրը։—1872 թվի կասիս։—Ի խոր քուն հանգուցեալ անցեալ տարի ամանակներ, որը են, —պարտական գարը, հիւանդներ, և բժիշկներ։—Հայ օրիորդներ մեր մեջի անհարգությունը։—Օրիորդ Ցանդիանցի համար։—Ճակատագիրս էլի ինձ հարց առաջարկում։

) sancta simplicitas!! որ կը նշանակի— ով սրբազան սուրբ պարզամտություն...

Ուրեմ կարելի է վերարկել բոնեանցի Հաւ քաղելի այս խօսքերը, եթէ ոչ—հանգուցեալ Հայկի, որպան գերդասանի, Տրայալի երեսիմեները գրաւոր ֆիլիմանիսյոս այն պարզամիտ բարեմիներին...—ոյանը, Մշակի առաջին հարարի մէջը հանդիպելով իր յարդասարանն անուանին, կարդալին թէ՝—Զարմանք մեռաս...

Մեռանց...գրամանք ձեզ—ով պարզամիտներ։ Նրէկ մեկ, էսօր երկու, ամարթը եկաս—Ինձիցի բա ինձ կիրաւոր գառաց—մերանցի. մեկի զրաւանը մերանին յայտնելու պատանը ընդունելի—պարտ ոյի։—իսկ Տիմի, կամենում էք ինձ մեռամ ասել, որ սաստիկ հարարանը սկսէք...։ Ես էլ պարզասարանի մէջեն եմ—Ինց չէ։ Ես կը նեմ ձիմպոլոց մեռաց, եթէ չը համարէք թէ սիրամարի եմ, ու երկար ժամանակ ապրելու ասակի ունիմ...։ Ուրեմն

Բայց ասիրեր բան է, եթէ ասեմ, թէ՝—սիրաարբեաց եմ իսկ սիրաարբությունն բոլորական տարածա տպատրությունից չէ առաջացել, այլ երկար ժամանակաւոր խորը տպատրությունների հետևանք է...Իսկ սիրաւոնն անուանումն Թիֆլիզ որը հրաչալի գեղեցիկ է, բայց որը ունի գեղեցիկ երեւում ինձ նա մանուանդ այն ժամանակ երբ—ամենեին չեմ նայում նրա վերա...

Նոր հրատարակ, նոր տարու սահիմով իմ այդ սիրաականի պատկերը քաջել սուրբ։ Ամբողջ գիրքը նմանեմէ մի կարգիկ, որ չատ բան սովորում է, ուանոց մի բան հասկանալու...։ Իսկ եթէ գանագանի կողմերից նայենք Թիֆլիզին, այն ժամանակ, հարաբերց և հիմնանում է—մի գեղեցիկ անտառի, որի մէջը բիրտաբար գեղանիներ կան։ Եվ գեղանիներից կարելի է փառաւոր կարաղան պատրաստել մի յուսաւորաւոր հասարակությունն հասարակությունն համար...։ Բայց եթէ նայենք Թիֆլիզին արեւելեան և արեւմտեան կողմից, այն ժամանակ նմանում է—մարդու ականջին՝ որոնցից առաջինը՝ (արեւելեան կողմը) չատ մեծ ծակ ունենալով՝ չատ քամիներ է ընդունում իր մէջ, իսկ երկրորդը՝ (արեւմտեանը) չատ նեղ լինելով—ոչ մի ճչմարտություն չի կարողանում լսել...

* * *

Որովհետև չի կարողանում լսել, նա էլ անճարաբանի երևոյթների խոր և խղճմտաբար կերպով քննված գաղափարները...

Որքան զգոյշ պիտի լինենք, մոռանալով, որ թատրոնը և հասարակական գասախոսությունը գասնում են սարքական ուսումնարան այն մարդիկների համար, որը ոչ ուսումնարանում են եղել, ոչ կարդալ սովոր են...

Այդ դրությունն մէջն է ամեն երկրի ամբոխը, այդ է ամեն տեղ ժողովրդական թատրոնի և ժողովրդական հասարակական գասերի դերը։

Բայց հայ հասարակության հանգամանքները, մեր կարծիքով ասելի բազարդեալ են, մեր հասարակության մէջ թատրոնի խնդիրը ասելի ընդարձակ է։

Մեկանում երևում ասեակ գասերի մարդիկ կան, որը զուրկ են իրանց մայրենի լեզուն ուսումից։ Մենք սարքին, ազգաս գասէ որ թեև իր բարբառով խոսում է, բայց չէ կարդալ կարդալ, ուրեմն զուրկ է մեռում իր հարենասիրների մեջ գասերի գրությունն ճիշտ ծանօթությունից,—մեռած հարևաններն են, որը իրանց մայրենի լեզվով ոչ գրել, ոչ կարդալ են սովորում, ուստի զուրկ են մեռում իրանց հայրենակիցների սարքն գասերի կեանքի և գրությունն ծանօթությունից։ Մեր հարևանները կամ չը գիտեն հայերէն, կամ չեն ուզում սովորել այդ լեզու, խոսությունամար արգելով և իրանց երեխաներին իրանց մայրենի լեզվի ուսումը։ Այդպիսով նրանք հեռու են մեռում հայ հասարակության մեջ գասերից, չեն հասկանում նրանց, չեն հետաքրքրվում նրանց գրությունն ու վիճակով. չմոռանալով լեզուն, որ մարդիկների համար հասարակական յարաբերությունների մի ճանապարհ,—նրանք չեն էլ կարող իրանց հայրենակիցների անուսնական և բարոյական ամենանսեղծագործ պիտույրը հասկանալ։

Մեր հասարակության երկու ծայրերը՝ աշխատող ամբոխը մի կողմից, և հարուստ գասը մեռ կողմից՝ գրել ու կարդալ չը գիտեն...երբու կողմերի վերա էլ, մի միջոց կայ ազդելու, այն է բնական ներքայացումներով և հասարակական գասերով բնութագրել նրանց մտաւոր կեանքին, ուրեմն և ընտրեցությունները, ազդելով նախ և առաջ նրանց աչքերի և ականջների վերա, նրանց մարմնի արտաքին զգայարանների վերա, և մի և նոյն ժամանակ նրանց միմեանց ծանոթացնելով։

Մեր կարծիքով, մեր բեմական արհեստի պաշտաւոր պիտի լինի՝ այնպիսի գրվածներ մեզ ներքայացնել, որը մի կողմից ծանօթացնեին սարքին գասը մեր հասարակությանն մեռ գասերի հետ,—և մեռ կողմից որը ծանօթացնեին մեր հարևանությանն հետ։

ՆԵՐԲԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ-ՎՐԱՑ ԳԻՐԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

Ինչպես մենք անցեալ համարում լրեցինք, Թիֆլիսի Գիւղատնտեսական ընկերության յունվարի 13-նամակ առաջարկվեցաւ գոհար Գրիգոր Արծրունեան մշակել մի նախապատի հայերեաց գիրքերի լրագիր միացած խմբագրության կազմակերպության վերա։ Յունվարի 15 ին պ. Արծրունին ներքայացրեց իր կարծիքը գրաւոր կերպով ընկերության խոր նիստին։

Ուշերորդ հենց համարում ծանօթացնել։

Մեր հասարակության երկու ծայրերը՝ աշխատող ամբոխը մի կողմից, և հարուստ գասը մեռ կողմից՝ գրել ու կարդալ չը գիտեն...երբու կողմերի վերա էլ, մի միջոց կայ ազդելու, այն է բնական ներքայացումներով և հասարակական գասերով բնութագրել նրանց մտաւոր կեանքին, ուրեմն և ընտրեցությունները, ազդելով նախ և առաջ նրանց աչքերի և ականջների վերա, նրանց մարմնի արտաքին զգայարանների վերա, և մի և նոյն ժամանակ նրանց միմեանց ծանոթացնելով։

Մեր կարծիքով, մեր բեմական արհեստի պաշտաւոր պիտի լինի՝ այնպիսի գրվածներ մեզ ներքայացնել, որը մի կողմից ծանօթացնեին սարքին գասը մեր հասարակությանն մեռ գասերի հետ,—և մեռ կողմից որը ծանօթացնեին մեր հարևանությանն հետ։

մեր ընթերցողին պրոֆեսիոնալական թեման հետ։

Կովկասեան գիւղատնտեսական ընկերութեան նստերում շատ անգամ յայտնված է եղել երեք լեզվով (թուրքերէն, հայերէն և վրացերէն) գիւղատնտեսական լրագիր հրատարակելու անհրաժեշտութեան միտքը, մեր գիւղական ազգաբնակութեան մէջ անտեսական հմտութիւնները տարածելու, երկրի արդիւնաբերութեան առաջնորդելու նպատակով։ Ամիսը 13-ին ընկերութիւնը հաստատեցաւ ընդունեց իր անդամի պ. Գրիգոր Աբեղեանցյանցած կարծիքի անհրաժեշտութիւնը գոնէ երկու լեզվով գիւղական լրագիր հրատարակելու, և պ. Նախագահին առաջարկեցաւ նրան գրաւոր կերպով ներկայացնել իր միտքը ժողովի խորհրդին։

Այդպես մենք հարկաւոր ենք հաստատում մեկնել վերջիշեալ առաջարկութեան գլխաւոր շարժառիթները։

Թուրքաց լեզուն չունի գեռ եւ մեզանում մասնաւոր ինքնուրոյնութիւնից ծնված պարբերական գրականութիւն, այն ինչ հայոց ու վրաց լեզուները, բացի քանի մի ամսագիրներից, ունեն քանի մի պարբերական թերթեր, որք առանց որ և է օժանդակութեան հրատարակվելով, պարապական են իրանց գոյութեամբ բոլորովին մասնաւոր գործունէութեանը։ Այդ թերթերը կարողացան արդէն քիչ շատ բարգաւան կապ հաստատել տեղական ազգաբնակութեան հետ, և տեղական ամբոխը սկսեց հասկանալ թիւնը յայտնել մեր պարբերական պէտքերին, հենց որ մեր լրագիրները պեսեցին մեր ընթերցող հասարակութեան տնտեսական և գիւղատնտեսական նիւթեր առաջարկել։ Այդ խօսքերի ճշմարտութեան ապացոյց կարող են հանանել դրամագլուխները (նեղ՝ ա) թուանշաններ. բաժանորդների քանակութեան, քարտէի և գիւղերի բաժանորդների քանակութեան միմեանց մէջ հանձնաժողովները բ) սուտ թերթակցութիւնները որ հարդրվումէին թէ քաղաքներից, թէ գիւղերից, ազգաբնակ, անտնտեսական և գիւղատնտեսական բովանդակութեամբ, և վերջապէս գ) գիւղական հասարակութիւնների յանձնելի գիրքը այս կամ այն տեղական խմբագրութեանը, խնդրելով նրանից գործնական տեղեկութիւններ և խորհրդներ, մանաւանդ փոխանակ թեան յոգոյ գիրքերի հիմնելու վերաբերեալ։

Այս հասարակ մեր երկրի ազգաբնակութիւնը կազմված լինելով զանազան ազգութիւններից, այժմ գլուխ է պահանջում նրանք գոնէ երկու լեզվով գիւղական լրագիր հրատարակելու։

Գիւղատնտեսական կողմից Կովկասի բոլոր մասերը գեռ զարգացման ասոր ասած հանին են կացնում և ամեն տեղ ցանկալի է ինքն անտնտեսական հիմնական միջոցներին բարվաքելը։

Հիմնվելով վերև ասված երկու կէտերի վրա, լրագիրը թէև երկու լեզուներով և տասնեակ օրինակներով պիտի հրատարակվի, բայց երկուսի բովանդակութիւնը պիտի նոյնը լինի։

Լրագրի հրատարակութիւնը կախված է գլխաւորապես ա) ժողովրդի կենցաղի պահանջների հետ օգտակարի կարերի գոյութիւնից և բ) մասնաւոր մի թերթի ընդարձակ տարածման կարելութիւնից։

Սակայն երբոյոմ, որտեղ նոր է զարգնումէ ընթերցանութեան պահանջը, որտեղ զանազան գիտական ճիւղերի հետաքրքրութիւնները ամբոխին գեռ յայտնի չեն, պիտի գնացնեն այն հաստատութիւնը, որ ուշի ժողովուրդը դէպի այդ կամ այն տեղական թերթերը և օգուտ քաղել ժողովրդի և մեր պարբերական գրականութեան մէջ հաստատված բարդական կարերից...

Այդ ընդհանուր մտքերը յայտնելուց յետոյ, մենք կամենում ենք անցնել, միացած խմբագրութեան կազմակերպութեանը։

Գիւղական լրագրի խմբագրութիւնը կազմված պիտի լինի գլխաւորապես երեք անձերից։

ա) Գիտնական Ագրոնոմից, երկրագործութեան և գիւղատնտեսութեան հետ մանաւորապես ծանօթ անձից, որ Ընկերութեանը յայտնի լինի իր հմտութիւններով և նրա հաւատարմութեան արժանի լինէր, որ բացի սրանից տեղական լրագրի երկուղերի գոնէ ոչնչան, որ կարողանայ նրանց բարգել երկու լեզվով տպվող բովանդակութիւնը, և վերջապես, որքան կարելի է, պիտի անձից, որ արդէն իր գրվածներով քիչ շատ մասնակից եղած լիներ մեր տեղական պարբերական գրականութեանը։

բ) Երկու անձերից, որոնցից մինը տեղական լիներ հայոց, միւսը վրաց լեզվին Երկուսի պարտաւորութիւնը պիտի լինի բացի ասված նիւթերը իրանց լեզվով թարգմանելուց, նմանապես անդադար հետեւել տեղական գրականութեան երևոյթներին, այդտեղից քաղել և խմբագրութեանը ներկայացնել նիւթերը նրանց ուսումնական կերպով մշակելու համար։ Յանկարգ է, որ այդ երկու անձերը տեսանող լինեն։ Որպէս զի ոչ մի գիրք ոչնչով չանցնի, իսկ երբ էլ հարկաւոր չլինի տարաձայնութիւն ստանալուց, ասիր ու պարիր։ Ի հարկէ, պատասխանատու են բոլոր անդամները, բայց ասանց բացառութիւնների մեր հոգեբարական զարձերն էլ ասած չեն գնայ... Էդ բացառութիւն կազմող բժիշկները նմանում են բացառութիւն կազմող մի գործարան կամ յայտարի, որոնք ձոռ տեղը, հարիւր էլ են սասանում... բայց նա դրանց մասին ոչնչ չեմ խօսում այս անգամ։ Եւ յիշում եմ այն բժիշկները, որոնցից պատանդում են, անպատասխանատու ասելով, ասանց անդամանագրեսա կատարի վարձը մնարիլու։ Ինչ որ վերաբերում է բժիշկին, նա էլ իր կողմից վճռումէ— անպատասխան, միւս անդամ հիանդի երեսը այլ ես չը տեսնեիլ։ Իմ կարծիքով էս բոլոր անպատասխանները հնանում են, մէկ պատասխանից.—մեր օրինաց գրքերում մի որոշման գլուխ չը լինելուց...

Էս բոլորիս դուռը է գալի.—որ թէ և բժիշկները մեր հասարակութեան ամենահարկաւոր անդամներ են, բայց մի նոր ժամանակներ իրանց ամենասնոտանական արարածներն են։ Լրագիրի անբախիմա գրութեան մէջ զանազանելիս, ես էլ իմ կողմից մի նոր խրատ եմ տալի, ինչ որ հանգոցեալ տարին է կասկել—անպատասխանի համբերութիւնն ունենալ...

♂

Հայ օրիորդներին—ոչինչ չեմ կասկում, որովհետև նրանք, քանամի և նախասիրեա այժմեան մարդկանցմեն, իրանց գասին պատանդք վերաբերող մասնի պարարտանդները թողել են, ու պատանի պէս ընդունելի, իսկ երբ էլ հարկաւոր չլինի հրատարակելի է սասանալ, ասիր ու պարիր։ Ի հարկէ, պատասխանատու են բացառութիւնները, բայց ասանց բացառութիւնների մեր հոգեբարական զարձերն էլ ասած չեն գնայ... Էդ բացառութիւն կազմող բժիշկները նմանում են բացառութիւն կազմող մի գործարանի կամ յայտարի, որոնք ձոռ տեղը, հարիւր էլ են սասանում... բայց նա դրանց մասին ոչնչ չեմ խօսում այս անգամ։ Եւ յիշում եմ այն բժիշկները, որոնցից պատանդում են, անպատասխանատու ասելով, ասանց անդամանագրեսա կատարի վարձը մնարիլու։ Ինչ որ վերաբերում է բժիշկին, նա էլ իր կողմից վճռումէ— անպատասխան, միւս անդամ հիանդի երեսը այլ ես չը տեսնեիլ։ Իմ կարծիքով էս բոլոր անպատասխանները հնանում են, մէկ պատասխանից.—մեր օրինաց գրքերում մի որոշման գլուխ չը լինելուց...

Էս բոլորիս դուռը է գալի.—որ թէ և բժիշկները մեր հասարակութեան ամենահարկաւոր անդամներ են, բայց մի նոր ժամանակներ իրանց ամենասնոտանական արարածներն են։ Լրագիրի անբախիմա գրութեան մէջ զանազանելիս, ես էլ իմ կողմից մի նոր խրատ եմ տալի, ինչ որ հանգոցեալ տարին է կասկել—անպատասխանի համբերութիւնն ունենալ...

♂

Հայ օրիորդներին—ոչինչ չեմ կասկում, որովհետև նրանք, քանամի և նախասիրեա այժմեան մարդկանցմեն, իրանց գասին պատանդք վերաբերող մասնի պարարտանդները թողել են, ու պատանի պէս ընդունելի, իսկ երբ էլ հարկաւոր չլինի հրատարակելի է սասանալ, ասիր ու պարիր։ Ի հարկէ, պատասխանատու են բացառութիւնները, բայց ասանց բացառութիւնների մեր հոգեբարական զարձերն էլ ասած չեն գնայ... Էդ բացառութիւն կազմող բժիշկները նմանում են բացառութիւն կազմող մի գործարանի կամ յայտարի, որոնք ձոռ տեղը, հարիւր էլ են սասանում... բայց նա դրանց մասին ոչնչ չեմ խօսում այս անգամ։ Եւ յիշում եմ այն բժիշկները, որոնցից պատանդում են, անպատասխանատու ասելով, ասանց անդամանագրեսա կատարի վարձը մնարիլու։ Ինչ որ վերաբերում է բժիշկին, նա էլ իր կողմից վճռումէ— անպատասխան, միւս անդամ հիանդի երեսը այլ ես չը տեսնեիլ։ Իմ կարծիքով էս բոլոր անպատասխանները հնանում են, մէկ պատասխանից.—մեր օրինաց գրքերում մի որոշման գլուխ չը լինելուց...

Էս բոլորիս դուռը է գալի.—որ թէ և բժիշկները մեր հասարակութեան ամենահարկաւոր անդամներ են, բայց մի նոր ժամանակներ իրանց ամենասնոտանական արարածներն են։ Լրագիրի անբախիմա գրութեան մէջ զանազանելիս, ես էլ իմ կողմից մի նոր խրատ եմ տալի, ինչ որ հանգոցեալ տարին է կասկել—անպատասխանի համբերութիւնն ունենալ...

♂

Գ.... քաղաքի օրիորդ Ջանդիմանդը. ինձ մի յանդիմանական նամակ է ուղղել. Մշակի 50-դ համարի մէջ ասած ֆելիէտոնին սխալիս, որի մէջ վերաբերվում beau monde-ի վերաբերութեամբ ճակատագրիս նեռ ունեցած խոսակցութիւնին մեր ասել էի թէ՝—գոռալը, (այսինքն գեղեցիկ արդէն վարժված լինելին լրագիր կառավարելու գործի մէջ.

Թող ընկերութիւնը պահանջիով երեսը լեզվով տպված լրագրի 400 օրինակ, մի և նոյն ժամանակ նշանակէ այնպիսի օժանդակութիւն (օգնութիւն) որ տպագրութեան գլուխ ու աչքին պահանջվելիք ծախսերը ծածկվին։

Մի ՔԱՆԻ ԽՕՍՔ Ս. Լ. ՖԵՂԵՏՆԻՆԻ տպարանից լույս ընծայած 1873 թուի օրացույցի յաւելվածի վերայ Գ. 8։ Ա. տարբերութեամբ։

Ամենքին յայտնի է որ մեր մէջը ոչ մի գիրք այնպես տարածուած չէ, ինչպէս օրացոյցը, այդ պատճառ ա. հեղինակը շատ օրինաւոր է վարվել այդ գրքոյկի մէջ։ ցով տարածել մ. քանի ս—սուսմական ճշմարտութիւններ, թէ անտնտական և թէ բժշկական, բայց տարաբախտաբար չի կարելի ասել, թէ պատնը նոյնպես օրինաւոր է վարվել այդ վիրտիչեալ ճշմարտութեանց հետ։ փոխանակ ճիշտ տեղեկութիւններ հաւանելու, նա բաւականացել է մի քանի աղճատված և պատանական խորհուրդներով։ Իմ խոսակցութիւնը առ այժմ կը լինի նոցա բժշկական խորհուրդների վերայ։

1). Վէրքից արիւնը կանգնեցնելու համար բաւական է համարում ոմեծած և փոշացրած ածուխը*) որը որ ասուած ձեռնտու էր խոլոչոյ սաստ ջուրը. ձեռով վէրքի անկիւնները միացնելը և նոսի տալը, ինչպէս վէրքին, նոյնպես և նորանից բարձր և այլն և այլն։

2). Քիթից արիւնը կանգնացնելու համար բաւական է համարում, որ հիւանդը մի ձեռով նստի քիչ մի ցածրեն, որից արիւնը վազում է, իսկ մի ձեռը բարձրացնէ։ Մենք չենք կարող պահանջել այսպես մի գրքից շատ բան, բայց առնուն բժշկական գրքերից մէջից շատ հեշտութեամբ կարող էին հաւաքել, գեռ քիչ ուշան օրինաւոր բաներ։ Արիւն գալու ժամանակ քիթից կամ բերանից, ամենայարմար է սառը ջուր, հանգիստ գրուիչներ, ազատելը ինչպես գրսից գործածել արիւն հոսող տեղի վերայ, այնպես և խոնջ։ Պէտք է ասած որ ամէն ապտեկարք իսկոյն կարելի է սառնալ առանց բժշկի հրամանի, հեռնեաս aqua haemostatica Nelubini кровоостанавливающая жидкость Нелюбина որ շատ հեռութեամբ կարող է կանգնեցնել արիւնը, միայն բանարկոյ կամ փաղաքշ պէտք է գրշել գեղի մէջ և վէրքի կամ արիւն հոսող տեղի վերայ դնել։

3, 4, 5, 6) կատաղած շան, կատաղի, օձի, մեղրանանի և կարիճի կծածի մասին խորհուրդ է տալի վէրքը լուանալ տաք ջրով, մոխրոյով և վէրքի վերայ քսելու, օղի կամ ձէթ քսել. սարեով բանալանանալու։ Ինչ մասին մեռած է ասել մեր պարբերի պէս „օգնէ Աստուծոյ“։

Բայց գիտէք, որ ինչքան վատնդաւոր է կատաղած շան և օձի կծածը և դրան համար առաջարկում են այնպիսի մեղրերի առարկայով. որպիսին որ է—հայերէն լեզուով խսոլը, կարգալ հետաքրքրվել և գրականան ժողով կազմել...։

Դուրեստուս, այդ հարկէնաստ օրիորդներից մի ը. պատասխանում են, որ (ով սարսամ!!) թէ կրտսեակի հեռադասար երեխեանեցիք մեկում, առանց շլեցիներ գնալու։ Բայց գորանից սատմեն, (խելքս չի կրտրում) որ համեմանել է պարզ գալ մի պարտեի հետ. որի պրոպագանդի (գիրակի) թեերի ծաղրերը բաւականին լայն է եղել... երբ արդէն, քանի տարի է, որ դրա մոդան գնացել է...

Այդ անցեալից մի օր չանցնացան, հաստատ տեղից խնացաց, որ հայ օրիորդի այդ տեսակ մոդենատոդերությունը մնացած բոլոր beau monde-ին ծեծ ուղել է տուել իր վերայ... իսկ երկու օրից յետոյ էլ լսեցի թէ՝—մի նոնոն հայ օրիորդը փոխանակ կարմրելու էդ ծեծարդերի առաջ, որոց գասին մի ժամանակ ինքն էլ էր պատկանում, ընտանաբանը, ամբարաբարարի է գտնուել։ որ ինքն էլ իր կողմից մի կուսյո ձիաձաղելով պարզապէ ցոյց է տուել, թէ՝ ամենեւին բանի տեղ չի դնում նրանց ծաղրը... երբ սոքան բոլորովին հակառակ՝

♂

Գ.... քաղաքի օրիորդ Ջանդիմանդը. ինձ մի յանդիմանական նամակ է ուղղել. Մշակի 50-դ համարի մէջ ասած ֆելիէտոնին սխալիս, որի մէջ վերաբերվում beau monde-ի վերաբերութեամբ ճակատագրիս նեռ ունեցած խոսակցութիւնին մեր ասել էի թէ՝—գոռալը, (այսինքն գեղեցիկ

*) Ինչով է զանազանվում սոքա խորհրդը նրանից թէ բարբերի բժշկութիւնից, որ պարտի հանգամանքին վերեն նեռ ասում վէրքի վերայ։

բաղում են այնպիսի մեղրերի առարկայով. որպիսին որ է—հայերէն լեզուով խսոլը, կարգալ հետաքրքրվել և գրականան ժողով կազմել...։

Դուրեստուս, այդ հարկէնաստ օրիորդներից մի ը. պատասխանում են, որ (ով սարսամ!!) թէ կրտսեակի հեռադասար երեխեանեցիք մեկում, առանց շլեցիներ գնալու։ Բայց գորանից սատմեն, (խելքս չի կրտրում) որ համեմանել է պարզ գալ մի պարտեի հետ. որի պրոպագանդի (գիրակի) թեերի ծաղրերը բաւականին լայն է եղել... երբ արդէն, քանի տարի է, որ դրա մոդան գնացել է...

Այդ անցեալից մի օր չանցնացան, հաստատ տեղից խնացաց, որ հայ օրիորդի այդ տեսակ մոդենատոդերությունը մնացած բոլոր beau monde-ին ծեծ ուղել է տուել իր վերայ... իսկ երկու օրից յետոյ էլ լսեցի թէ՝—մի նոնոն հայ օրիորդը փոխանակ կարմրելու էդ ծեծարդերի առաջ, որոց գասին մի ժամանակ ինքն էլ էր պատկանում, ընտանաբանը, ամբարաբարարի է գտնուել։ որ ինքն էլ իր կողմից մի կուսյո ձիաձաղելով պարզապէ ցոյց է տուել, թէ՝ ամենեւին բանի տեղ չի դնում նրանց ծաղրը... երբ սոքան բոլորովին հակառակ՝

♂

Գ.... քաղաքի օրիորդ Ջանդիմանդը. ինձ մի յանդիմանական նամակ է ուղղել. Մշակի 50-դ համարի մէջ ասած ֆելիէտոնին սխալիս, որի մէջ վերաբերվում beau monde-ի վերաբերութեամբ ճակատագրիս նեռ ունեցած խոսակցութիւնին մեր ասել էի թէ՝—գոռալը, (այսինքն գեղեցիկ

սեռի զարակիները) ամենից թեթև արարածներ են բնութեան մէջ։ Օրիորդ Ջանդիմանդը ասում է,—ինչով են մեզանում բոլոր գեղեցիկները, եթէ թիմիվիրատ մի Ամիսանդրովի ազգի կայ, որանց մէջ քանի թեթեանիներ գտնվում, որոց դու (այսինքն ես Ղազարեան) սասանում ես։ Ինչի քու. նամանագրիս նեռ ունեցած խոսակցութեան ժամանակը. աչքիդ բաց թողի մի ուրիշ ֆելիէտոնի մէջ նկարագրած այդ մարդկերանց տրաքազոնութիւնները... Ամիսանդրովս հետ, ու անս թէ այդ անձանց հետ ինչ կասի։

Ես խոսեցի, իսկ ճակատագիրս գաղձալ ինձ հարց առաջարկեց՝

♂

—Որ բանը ուելի բարձր է թեատ քու աչքին

—Այն գեղուը որ Գրա գլխին նստած է։

—Դրանից էլ բարձր։

—Ամպերը։

—Ամպերից բարձր

—Աստղերը.

—Աստղերից էլ բարձր։

—Օրիորդ Ջանդիմանդի ակնարկած ամենայն.... յիմարութիւնը։

Դարձեալ յիմարութիւնից աւելի ես բարձրան չեմ տեսնում, իսկ դու օրիորդ, տես նշանանում թէ ոչ։

Զաքուռ.